

Т.С. Пічугіна, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
А.Г. Слюніна, магістрант (*ХДУХТ, Харків*)

УЗАГАЛЬНЕННЯ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК»

Аналіз розглянутих визначень поняття «розвиток» свідчить про різне відображення тієї чи іншої сторони цього явища й орієнтацію на один чи кілька способів розвитку або на одну з можливих його моделей.

Метою дослідження є узагальнення сучасних поглядів науковців на сутність розвитку.

Рушійною силою розвитку є зміни в зовнішнім середовищі перебування організації, що вимагають взаємозалежних змін внутрішнього середовища підприємства. Можна виділити три основні групи факторів розвитку: природний процес зростання суспільних потреб, науково – технічний прогрес і конкурентна боротьба.

Сам розвиток характеризується нерівномірністю, включаючи періодичність росту й спаду, кількісні і якісні зміни в економіці, позитивні й негативні тенденції. Виходячи з цього розрізняють: прогресивний розвиток – як перехід до більше високих рівнів якісного стану – і регресивний – зниження рівня, наприклад, життя, суспільних відносин, виробничого потенціалу; еволюційний розвиток, що супроводжується плавною, поступовою зміною характеристик; революційний пов'язаний з різким, стрибкоподібним переходом з одного стану в інший.

Деякі автори пропонують розглянути єдність економічної і соціальної складової процесу розвитку. Економіка досліджує закономірності суспільного виробництва як сукупності продуктивних сил і виробничих відносин. Тому терміном “економічний” позначаються аспекти, які відносяться до суспільного виробництва, виробничих відносин, до таких категорій як продуктивність праці, ефективність та інтенсивність виробництва й освоєння ресурсів. Термін “соціальний” похідний від терміну “соціум” – людина. Звідси “соціальний – такий, який відноситься до явищ, що безпосередньо пов'язані з відтворенням населення, з формуванням різних спільностей людей і їх взаємовідносинами. Враховуючи те, що по-перше, суспільне виробництво здійснюється не як самоціль, а з метою задоволення матеріальних умов життя людей, по-друге, центральною ланкою та рушійною силою функціонування економічної системи є людина зі своїми можливостями, інтересами та мотивами, виходить, що

соціальні явища тісно пов'язані з економічними. Тому й розглядатись вони повинні в тісному зв'язку. Спроба досліджувати економічні процеси окремо від соціальних є хибною бо при цьому роз'єднується практично нероздільні поняття. Соціальна орієнтація економіки виявляється й у тому, що метою соціально-економічного розвитку є підвищення рівня життя людей, поліпшення комфортності умов їх проживання. Економіка ж є лише засобом для досягнення такої мети. Варто зазначити, що в Україні лише з недавнього часу почали надавати економічним процесам соціальної спрямованості.

Проте на порядку денному сучасного розвитку цивілізації окрім соціальної, першочергово значення набуває екологічна спрямованість економіки, адже забезпечення комфортних умов та належного рівня якості життя людей вимагає врахування іще однієї не менш значимої складової розвитку суспільства – екологічної. Це зумовлено тим, що соціально-економічний розвиток суспільних процесів завжди протікає у визначених природних умовах і що характерно – на межі 2–3 тисячоліття ставиться у протиріччя з охороною навколишнього середовища.

У той же час для ефективного управління розвитком як на стратегічному, так й тактичному рівні слід актуалізувати всі складові різних аспектів змісту цього поняття (табл.).

Таблиця – Класифікація категорії «розвиток»

Ознака класифікації	Схема класифікації
1. Цілі розвитку	Соціальні, економічні, екологічні, сталі
2. Темпи розвитку	Еволюційний, поступальний, прискорений, біфуркаційний
3. Об'єкт розвитку	Розвиток Всесвіту, Галактики, Планети, суспільства, країни, регіону, галузі, міста, підприємства, особистості
4. Фаза розвитку	Зародження, зростання, функціонування, згасання, повторний ріст
5. Рівні розвитку	Розвиток на мегарівні, макрорівні, мезорівні, мікрорівні, колективу, особистості

Висновки. Розвиток є одним із головних процесів «змін», який впливає на подальшу ефективну діяльність системи будь-якого рівня.